

21. Yaffa J. Inside the U.S. Effort to Arm Ukraine. *The New Yorker*. 2022, October 17. <https://www.newyorker.com/magazine/2022/10/24/inside-the-us-effort-to-arm-ukraine> (date of access: 18.09.2024).
22. Galeotti M. Putin's Wars: From Chechnya to Ukraine. Oxford: Osprey Publishing, 2022. 401p.
23. The Battle of Hostomel Airport: A Key Moment in Russia's Defeat in Kyiv – War on the Rocks. *War on the Rocks*. URL: <https://warontherocks.com/2023/08/the-battle-of-hostomel-airport-a-key-moment-in-russias-defeat-in-kyiv/> (date of access: 18.09.2024).
24. Kendall-Taylor A., Frantz E. After Putin: Lessons from Autocratic Leadership Transitions. *The Washington Quarterly*. 2022. 45:1, Pp. 79–96.
25. Zelenskyy articulates the Russian dream: “To steal a toilet and die”. *Ukrainska Pravda*. URL: <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2022/04/22/7341485/>
26. Schwirtz M., Troianovski A., Al-Hlou Y., Froliak M., Entous A., Gibbons-Neff T. Putin's War: The Inside Story of a Catastrophe. *The New York Times*. 2022, December 17. <https://www.nytimes.com/interactive/2022/12/16/world/europe/russia-putin-war-failures-ukraine.html?fbclid=IwAR1stdBhRgWbcmwNfT6c01JQLJcTfirWrmbyL52-pZSQfuR9X0yP6ytSp7U> (date of access: 18.09.2024).
27. Berkowitz B., Galocha A. Analysis | Why the Russian military is bogged down by logistics in Ukraine. *Washington Post*. 2022, March 30. <https://www.washingtonpost.com/world/2022/03/30/russia-military-logistics-supply-chain/?fbclid=IwAR2zaKhH2EnRbBPM2jMBEouWwYSGa9Q60reiCzD2W9rii-4kvJqBXeReMi0> (date of access: 18.09.2024).
28. Wrong M. I Didn't Do It for You: How the World Betrayed a Small African Nation. London, New York: HarperCollins, 2005. 432 p.

DOI 10.31558/2617-0248.2024.9.3

УДК 323.2/327.5

ОБРАЗ УКРАЇНСЬКОГО БІЖЕНЦЯ У ПОЛЬЩІ В РОСІЙСЬКІЙ ПРОПАГАНДІ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2988-620X>

Мацшина І. В., д. політ.н., професор, професор Донецького національного університету імені Василя Стуса

Широкомасштабне вторгнення російських військ на територію України призвело до вимушеної міграції українського населення. За офіційними даними Європейського Союзу на січень 2024 р. серед країн, де проживає найбільша кількість українських біженців, є Німеччина, Польща, Чехія. Загальна кількість 4,3 мільйони українців. Не зважаючи на потужну підтримку та захист українських громадян, російська пропаганда активно використовує тему українських біженців заради дискредитації цієї соціальної групи у цих країнах. Така інформаційна кампанія спрямована не лише на зниження рівня емпатії до українців, а й на підриєв підтримки Української держави з боку країн Заходу. Вона посилює атомізацію українського суспільства та розпалює міжнаціональні ворожі настрої, а також формує критичне ставлення до діючої влади. Аналіз технік російської деструктивної пропаганди та її вплив на населення, дозволить виділити алгоритми створення та розповсюдження неправдивої інформації для розвитку критичного ставлення до пропагандистських текстів. Мета дослідження пов'язана з формуванням образу українських біженців у Польщі, що просувався російськими ЗМІ протягом року (2023 – 2024). У межах мети було висунуто три завдання: дослідити російські наративи про українських біженців, що були створені у соцмережі Facebook (липень 2023 – серпень 2024); виділити основні теми через які формувався образ українського біженця; встановити мету створення таких наративів. Російська пропаганда використовує поняття біженства, щоб публічно переозначити його зміст, змінюючи акценти у своїх наративах. Зокрема, термін «жертва переслідувань за ознакою расової належності» (як зазначено у Конвенції Організації Об'єднаних Націй про статус біженців), перетворюється на образ демонізованого ворога, що має на меті формування негативного сприйняття українських біженців у європейських країнах. Ця маніпуляція термінами сприяє виправданню агресивної риторики та політичних дій, які можуть бути несумісні з міжнародними стандартами захисту прав біженців².

Ключові слова: біженці, Польща, дискурс, наратив, медіа ефекти.

©Мацшина І. В., 2024

Публікацію підготовлено в рамках стипендіальної програми Центру діалогу ім. Юліуша Мерошевського

Matsyshyna I. V. The image of a Ukrainian refugee in Poland in Russian propaganda

The large-scale invasion of Russian troops on the territory of Ukraine led to the forced migration of the Ukrainian population. According to official data of the European Union as of January 2024, Germany, Poland, and the Czech Republic are among the countries where the largest number of Ukrainian refugees live. The total number of Ukrainians is 4.3 million. Despite the strong support and protection of Ukrainian citizens, Russian propaganda actively uses the topic of Ukrainian refugees to discredit this social group in these countries. Such an information campaign is aimed not only at reducing the level of empathy for Ukrainians, but also at undermining the support of the Ukrainian state from the Western countries. It also increases the atomization of Ukrainian society and inflames international hostility, as well as forms a critical attitude towards the current government. The analysis of Russian destructive propaganda techniques and its impact on the population will allow us to identify algorithms for creating and disseminating false information to develop a critical attitude towards propaganda texts.

The purpose of the study is related to the formation of the image of Ukrainian refugees in Poland, which was promoted by the Russian mass media during the year (2023-2024). Within the scope of the goal, three tasks were put forward: to investigate Russian narratives about Ukrainian refugees that were created in social networks (July 2023 – August 2024); to highlight the main topics through which the image of the Ukrainian refugee was formed; establish the purpose of creating such narratives. Russian propaganda uses the concept of refugee to publicly redefine its meaning, changing the emphasis in its narratives. In particular, the term "victim of persecution based on racial affiliation" (as specified in the United Nations Convention on the Status of Refugees) is transformed into an image of a demonized enemy, which aims to create a negative perception of Ukrainian refugees in European countries.

This manipulation of terms contributes to the justification of aggressive rhetoric and political actions that may be incompatible with international standards for the protection of refugee rights.

Keywords: refugees, Poland, discourse, narrative, media effects.

Вступ. Російська влада є одним із сучасних акторів, який створює, розповсюджує та залучає широке коло населення до власного нарративу про війну. Широкомасштабна війна росії в Україні утворила символічне поле, де значення кожного знаку та символу пов'язано з підтримкою та виправданням вторгнення. Ці символи щодня використовуються як на воєнному фронті, так і в ЗМІ, формуючи через образи певну картину світу у стратегічних політичних, економічних, історичних інтересах росії. Ідея «руського миру» декларує моральне право окупації територій сусідніх країн. Мілітарний образ «англосаксів» та НАТО легалізує т.зв. військовий «захист» російської території від зовнішніх ворогів за її межами. Використання економічних санкцій як доказ про агресивний Захід, який прагне підірвати російську економіку, де самі росіяни є жертвою такої політики. Маніпуляція історичними подіями у вигляді міфу про «братні народи», «бандерівців націоналістів», «Велику перемогу» та інші символічні патерни сприяють створенню страху заради політичної мобілізації російського населення на підтримку політики війни російської влади.

Одним з інструментів формування страху та виправдання російської агресії на територію України є створення та просування деструктивного образу українських біженців за кордоном. Знецінення українців як нації російською пропагандою проводиться як у власному інформаційному середовищі, що спрямовано на російську аудиторію заради загальної мобілізації та підтримки влади, так і на міжнародному рівні. Як пише українська дослідниця Вікторія Романюк, дослідниця дезінформаційних нарративів ненависті команди StopFake, «Кремль не лише заперечує свої злочини, але й обрав тактику "перетворення злочинця на жертву" у своїй пропаганді. Він маніпулятивно використовує концепцію геноциду для зневаги українців, що дозволяє йому вчиняти жорстокі військові злочини під час війни в Україні, злочини, які були задокументовані міжнародними правозахисними організаціями» [33, с.146].

Формування внутрішнього шовінізму до українців з 2022 р. набуло нових форм ненависті після широкомасштабної війни у зовнішньополітичному просторі. Оскільки з'явилася нова група у вигляді українських біженців за кордоном, цей шовінізм почав експортуватися. Російські медіаканали по відношенню до українців використовують поняття «біженці» та «мігранти» в єдиному контексті. Проте, поняття «біженець» має чітке означення у межах міжнародного права, оскільки воно закріплено у положеннях Конвенції Організації Об'єднаних Націй про статус біженців, прийнятій у 1951 році. Згідно з визначенням Конвенції, біженець – це будь-яка особа, яка «через обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань за ознакою расової належності, релігії, громадянства, належності до певної соціальної групи чи політичних поглядів знаходиться за межами країни своєї національної належності і не в змозі користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися таким захистом внаслідок таких побоювань» [11, ст.1, п.2].

Щодо поняття «мігрант», то Конвенція 1951 р. не надає чіткого визначення особи, яка в межах країни або за межами країни тимчасово або постійно перетинає кордони постійного проживання. Основна відмінність між «мігрантом» та «біженцем» полягає у свободі вибору. Якщо для мігранта рішення виїхати з власної країни є його персональним рішенням, то біженець змушений залишити країну постійного

проживання внаслідок загрози для власного життя. Використання терміну «мігрант» по відношенню до українців за кордоном сприяє маніпуляціям російської пропаганди, оскільки акцент причини переселення переноситься на власний вибір переселення українців, а не на війні, яку розв'язала росія в Україні.

Ступінь дослідження. Аналіз риторики російських каналів про українських біженців у Польщі пов'язаний з теорією медіа, яка вивчає координацією дій користувачів інформації під впливом скорегованої інформації. Сама теорія має свою власну ретроспективу розвитку. Від двоетапного ступеня передачі інформації, де лідери думок здійснюють вплив на сприйняття та довіру до інформації [31] до теорії праймінгу про те, що ЗМІ здатні впливати на поведінку своїх користувачів [27]. На початку 90 рр. ХХ ст. Роберт Ентман розробив теорію фреймінгу та виділив чотирьох учасників комунікації: комунікатор, текст, приймач, культура. Комунікатори роблять фреймові судження на основі своїх систем переконань, тоді як тексти містять фрейми, проявлені через ключові елементи, такі як ключові слова та зображення. Текст пояснює, як фрейми відіграють вирішальну роль у процесі комунікації, залучаючи комунікатора. Розуміння фреймів допомагає проаналізувати, як інформація виділяється, впливає на сприйняття аудиторії та формує громадську думку в різних сферах. Особливо під час вивчення громадської думки або поведінки населення під час голосування або в часи політичної кризи [28].

У 2000 р. була надрукована робота Енні Ленг про обмежену здатність людини обробляти інформацію, оскільки велику роль відіграє пам'ять. Запропонована модель обмеженої ємності стосується людини як системи з обмеженими ресурсами. Ця модель стверджує, що наш мозок може одночасно обробляти лише обмежену кількість інформації. Велику роль у збереженні інформації відіграє пам'ять, оскільки вона корелює нову інформацію з тим, що людина вже знає [30]. Модель підсилювальних спіралей Міхаеля Слейтера пояснює, як засоби масової інформації, громадська думка та окремі особи можуть впливати один на одного у формуванні ставлення та поведінки. Ця модель припускає, що медіаконтент та індивідуальні переконання можуть створювати цикл зворотного зв'язку, посилюючи певні точки зору чи поведінку з часом [34].

Елізабет Перс виділяє чотири моделі медіа ефектів: прямі ефекти, умовні ефекти, кумулятивні ефекти та когнітивні автоматичні ефекти. Прямі ефекти зосереджені на прямому впливі на сприйняття та почуття аудиторії. Аудиторія, незалежно від власного ставлення до інформації, змушена споживати прийнятну та неприйнятну для неї інформацію. Тут акцент робиться саме на медіа контенті, який здатний викликати будь яку реакцію аудиторії. Умовні ефекти зосереджені на селекції конкретної аудиторії, тому повідомлення орієнтуються на певній категорії населення. «Традиційні змінні, такі як демографічні та соціальні категорії (наприклад, стать, вік, освіта) є важливими, оскільки вони представляють загальні системи відліку, загальний досвід і спільні інтереси подібних груп людей, які можуть сприяти або модерувати медіаефекти» [32, с.2898]. У цьому випадку аудиторія вже не є пасивним користувачем інформації, а здатна або підпадати під ефекти впливу або їх свідомо уникати. Кумулятивні ефекти зосереджені на повторенні деяких тем, що спонукає аудиторію розвивати власні переконання та блокувати альтернативні точки зору. Як і моделі прямих ефектів аудиторія тут на другому місці, оскільки основна вага зосереджена на контенті. Проте, відмінність у тому, що кумулятивні ефекти зосереджені на тотальності. Єдність та повторення деяких тем призводить до сприйняття певної картини світу, який просувається через інформацію. Формування порядку денного може бути прикладом тотального повторення контенту в інформаційному просторі.

Когнітивно автоматичні ефекти спрямовані на аудиторію, яка споживає інформацію з метою релаксації та розваг. «Менш активна аудиторія, як правило, більш автоматично та без зусиль бере участь в ментальному процесі. Медіаконтент може бути потужним стимулом для активації думок, які впливають на інтерпретацію та реакцію на відповідні подразники навколишнього середовища» [32, с. 2899]. Людина сприймає та інтерпретує світ у вигляді схем. Вони пов'язують між собою інші схеми знань, активізують спогади, надають модель поведінки. Автоматична (підсвідома) обробка інформації активізується через праймінг, коли медіа стимулюють та скеровують увагу на інформацію та формують прогнозовану реакцію на неї.

Важливим у когнітивно автоматичних медіаефектах Е. Перс є те, що вони розтягнуті у часі (на відміну від прямих або кумулятивних ефектів). Тому образ українських біженців у Польщі, які просувають російські медіа у соціальних мережах, пов'язаний з негативним образом українців, що формувався роками спочатку на російську аудиторію, а потім на російськомовну аудиторію за кордоном.

Хід дослідження. Під час аналізу було досліджено дописи російських медіа у Facebook, що були оприлюднені протягом року (липень 2023 – серпень 2024). Через пошукові слова на російській мові «Польша», «украинские беженцы/мигранты», програма crowdtangle.com видала 628 найбільш інтерактивних дописів у соцмережі Facebook, що охопили 18573 тис. користувачів. Характерно, що було зафіксовано дві інформаційні хвилі, де інтеракція користувачів Facebook була найбільш високою:

- 1 хвиля: 10 – 16 вересня, 2023. Саме в цей час уряд Польщі ухвалив резолюцію щодо заборони імпорту українського зерна. Водночас, країна готувалася до парламентських виборів і риторика виборчої кампанії балансувала від ідей лібералізму до ультраправого радикалізму;
- 2 хвиля: 25 лютого – 2 березня, 2024. Тиждень, напередодні закінчення тимчасового захисту для українських біженців у Польщі (рис.1.).

Рисунок 1. Динаміка охоплення російськомовних дописів про ситуацію у Польщі, де піднімалося питання українських біженців

Специфіка подання новин. Найбільш активними акаунтами російських ЗМІ є «Новости Первого канала», «ІноСМИ», «РБК», «РИА Новости». Якщо «Новости Первого канала» спеціалізується на фрагментах відео, підписами до них та власним перекладом спікерів, то «ІноСМИ» видають головний меседж з посиланням на назви закордонних медіа, звідки було взято інформацію. Проте, у більшості самих посилань на першоджерело немає, а самі видання, до яких апелює «ІноСМИ» просувають наративи на захист російської політики війни в Україні. Наприклад, інтернет видання Steigan.no на яке посилаються «ІноСМИ», позиціонується як норвежське видання. 16 лютого 2023 р. воно друкує статтю шведського дослідника Оли Тунадер під назвою «Наш шлях до ядерної війни» [25]. У статті автор надає можливий сценарій того, як війна Росії проти України може перетворитися на ядерну війну. Він говорить про силове захоплення влади в Україні у 2014 р., ініціативу Києва почати війну проти Криму та Донбасу та необхідність втручання Росії у цю війну. Втручання США перетворює їх на маргіналізовану державу, яка вже не здатна бути надійним гарантом безпеки у Європі, що може призвести до ядерної катастрофи. Важливо те, що сам автор Ола Тунадер, є представником так званої міжнародної асоціації «Друзі Криму», що створена російськими урядовими структурами ще у 2017 р. І за даними «Центру журналістських розслідувань» він є агентом впливу Кремля [20].

Ще одна особливість роботи каналу «ІноСМИ» – це використання нібито польських ресурсів, на які вони посилаються. Приміром, 20 вересня 2023 р. вони оприлюднили допис про те, що «у Варшаві пройшов "Марш гніву", пише NDP. Це остання спроба привернути увагу влади до проблем поляків. Вже давно вони займаються лише Україною, запліщуючи очі на зростання злочинності та падіння рівня життя в країні.

Терпіння поляків на межі попереджає автор статті» [2]. Але журналісти видання The Insider з'ясували, що ресурс NDP (Niezależny Dziennik Polityczny) є фейковим. Як пишуть самі журналісти, «Більшість текстів на вказаному сайті просто скопійовані словом у слово з інших видань. Наповнений контентом портал дозволяє створити видимість реального ЗМІ. Тим часом, оригінальні публікації NDP – це маніпулятивні проросійські новини або відверта вигадка» [19].

Ще у 2017 р. польські журналісти Конрад Щигель та Патрик Щепаняк застерігали, що головний редактор сайту NDR Адам Камінський – вигадана особа. «Марно шукати серед його численних знайомих людей, які знали його особисто. На запитання вони в один голос відповідають, що ніколи його не бачили і не пам'ятають обставин знайомства. Фото профілю викрадено. Обличчя усміхненого сорокарічного юнака належить литовському ортопеду Андрию Жукаускасу» [22]. Проте, сьогодні цей сайт активно розповсюджує неправдиву інформацію, яку «ІноСМІ» методично просувають.

Важливо, що найбільш активні російські сторінки, які висвітлювали взаємовідносини України та Польщі, у Facebook більше піднімали питання зернової кризи та впливу США на політику підтримки Польщі. Тема парламентських виборів у Польщі та українських біженців більше розгорталася у коментарях. Так намагаючись уникнути блокування сторінок від адміністрації Facebook за втручання у виборчу кампанію Польщі, російська інформаційна кампанія більше використовувала емоції користувачів та власних ботів.

Під час аналізу сторінок російських медіа та блогерів у Facebook було зафіксовано три ключові теми, через які просувався образ українських біженців: військова підтримка Польщі, заборона імпорту українського зерна та Волинська трагедія. Аналіз кожної тематики дозволив виокремити образ українських біженців у Польщі.

1) Основна тема, яка піднімається протягом 2023 – 2024 рр. – це військова підтримка Польщі, яка російськими медіа репрезентувалася через дискурс бажання Польщі повернути/окупувати землі західної території України за підтримки воєнної допомоги з США. У серпні 2023 р. російський ресурс «РБК» дав посилання на власну сторінку під назвою «Шойгу попередив про намір Польщі окупувати Західну Україну» [17]. У лютому 2024 р., посилаючись на норвежський ресурс Steigan, російське медіа «ІноСМІ» дають прогноз щодо територіального майбутнього України. «Велика ймовірність, що Угорщина захоче приєднати до себе Закарпаття, Польща – Галичину, Румунія – Буковину, а Росія – Донбас та Крим» [1]. А вже через місяць на офіційній сторінці МЗС Росії даються тези проректора дипломатичної академії О. Г. Карповича про те, що Москва готова до миру. «Польща, наприклад, може бути зацікавлена у введенні військ на Україну, щоб зайняти "споконвічно польські", на думку місцевих націоналістів, території» [23]. У квітні 2024 р. «РИА Новості» оприлюднили цитату депутата Держдуми у Севастополі Дмитрія Беліка, що Польща хоче отримати від НАТО максимальну підтримку. «Польща не просто так пропонує свою співпрацю та допомогу, бо збирається урвати потрібний їй шматок від України. Україна себе не просто в кабалу, а в рабство віддає своєму сусідові, який у міру сил їй, звичайно, допомагає, але допомога Польщі незрівнянна з її апетитами на українську державність» [15].

Просування наративів через тему окупації західних земель України, доповнювалося наративами про створення могутньої польської армії, яка використовує гроші ЄС на власні військові інтереси. Звідси українські біженці, які отримують захист та допомогу від Польщі, є лише прикриттям. У травні 2024 р. «РИА Новості» виставили допис про те, що «Польща більше не приймає мігрантів, незважаючи на нові закони Євросоюзу. Пояснюють це тим, що в країні так багато українських біженців. Більше того, у Варшаві мають намір вимагати у Брюсселя гроші на зміцнення кордону» [16]. Так біженці з України є лише додатковою фінансовою можливістю озброєння польської армії. І навіть рішення про створення Легіону української армії на території Польщі є перспективою для окупації України, оскільки Польща боїться мати спільний кордон з Росією. «Через страх перед Росією та Білорусією вона хоче створити найбільшу сухопутну армію в Європі. Однак Варшава на свої плани позичає сотні мільярдів злотих. Це подобається не всім», – пишуть «ІноСМІ» у серпні 2023 р. [3].

Таким чином, переозброєння польської армії російськими медіа транслював образ Польщі як країни загарбника, де українські біженці є лише засобом отримання коштів. Які витрачаються не на програму захисту, а на зміцнення обороноздатності Польщі, чисельності армії та оновлення збройних сил. Так перекладання власної відповідальності за розв'язування війни, росія просувала тезу мілітаризованої Польщі, де українські біженці є заручниками великої змови в інтересах Польщі. Така дезінформаційна тематика прагнула сформуванню недовіру серед українців, що отримали захист у Польщі, проти поляків та налаштувати їх на конфлікти всередині країни.

2) Друга тема – це заборона імпорту українського зерна на територію Польщі і позов України до Світової організації торгівлі проти Польщі, Словаччини та Угорщини через заборону імпорту української агропродукції. Технологічно російські медіа через побудову власних текстів формували емоцію обурення польської влади по відношенню до України. Так, у вересні 2023 р., «Новості Первого канала» дали фрагмент брифінгу для журналістів президента Польщі А. Дуди, звук якого перекрили російським перекладом. У тексті до відео зазначено, що «Анджей Дуда порівняв київський режим із потопаючим, допомага якому загрожує, а це при тому, що Польща з самого початку його активно підтримувала. У Нью-Йорку Дуда та Зеленський збиралися поспілкуватися особисто, але зустріч скасували. І вже на брифінгу для журналістів президент

Польщі прокоментував демарш Києва, який вирішив позиватися до Варшави через заборону на постачання зерна. Дуда нагадав, що взагалі через польську територію Україна отримує західну зброю та допомогу з усього світу» [13].

Питання конкурентоспроможності українських зернових на польському ринку, що призвело до масового страйку польських аграрієв проти демпінгу цін восени 2023 р., перейшло у політичну площину. Обурення польською владою політикою експорту українського зерна у Польщу, перетворилося на обурення поляків самою польською владою. Оскільки цей час випав на парламентську виборчу кампанію, кожна політична партія використовувала тематику українського зерна у власних політичних акціях та меседжах. Використання антиукраїнської символіки та проросійських гасел підіймало ступінь напруги між правлячою коаліцією та опозиційними політичними силами. І перші ставали об'єктами критики. У цьому контексті українські біженці вже персоналізувалися як крадії, шахраї та повії, якими польська влада опікується більше, ніж власними громадянами.

17.09.2023 ресурс «Новости Первого канала» транслює сюжет під назвою «Німеччина та Польща намагаються вистояти під натиском українських біженців – шокуюча поведінка, скандальні витівки одна за одною». На 2.49 хв. у сюжеті розповідається про те, як українські хлопці б'ють польського хлопця за «небажання кричати бандерівське вітання» [14]. Проте, далі говориться, що конфлікт насправді відбувся між поляками та грузинами. Через місяць «ІноСМІ» знов посилаються на NDP та пишуть: «Польща перетворилася на кримінальну столицю ЄС, пише NDP. У країні відмивають гроші, торгують дітьми та наркотиками, а також зброєю, і все це під керівництвом найвпливовіших українських банд. Влада свідомо заплющує очі на злочини "гостей" із сусідньої країни і, можливо, отримує з цього дохід, вважає автор статті. Скільки ще польський уряд свідомо закриватиме очі на злочини "гостей" з України?» [5].

Наприкінці січня 2024 р. «ІноСМІ», посилаючись на польське видання Rzeczpospolita пише про те, що «через наплив українців у Польщі підвищився рівень злочинності». І далі надається думка Мирослава Скурка з Асоціації українців у Польщі: «У Польщі перебувають 2,5 мільйона громадян України. Можливо, вони більше й частіше п'ють і не звертають уваги на те, в якому стані сідають за кермо. Можливо, це пов'язано з різними проблемами, зокрема культурним характером» [4]. Проте, як пише саме видання Rzeczpospolita, згідно зі статистикою польської поліції, менше пів відсотка українців, які проживають у Польщі, скоїли злочини у 2023 році. Грузини, білоруси, молдавани та росіяни також є у статистиці, хоча їх значно менше, ніж мігрантів та біженців з України. Найпоширенішим злочином є водіння у нетверезому стані (4898 випадків із 17278 зафіксованих злочинів, скоєних іноземцями). Загалом керування автомобілем у нетверезому стані справді є проблемою східноєвропейських мігрантів, але це стосується не лише українців [24]. Більш того, у дослідженні нічого не йдеться про зростання злочинності в Польщі. Мова йде про злочини серед іноземців і те, що українці найбільша група іноземців у Польщі, цілком зрозуміло, що кількість ними скоєних злочинів велика. Більше того, у Польщі немає 3 млн біженців.

Нагадаю, що за офіційними даними Європейського Союзу на січень 2024 р. Польща була другою країною, яка надала тимчасовий захист українським біженцям, кількість яких становила 958 655 9 (рис.2).

Наративи про «невдячних українців», які створюють у Польщі «Малу Україну» через нав'язування своїх умов життя протягом 2023–2024 рр. стосувалися як чоловіків, так і жінок. Наприклад, у серпні 2023 р., посилаючись на польський ресурс Gazeta Wyborcza, «ІноСМІ» пишуть про українських жінок, якими незадоволені польські жінки. «Інтернет буквально кишить оголошеннями поляків, які шукають собі дружин чи дівчат із України. Вони подобаються чоловікам більше емансипованих польок. Українкам обіцяють дах над головою та безбідне життя в обмін на гарячу їжу на столі, відданість та подяку. Так поляки уявляють собі "традиційну" дружину, яку складно знайти серед польок. Молоді польські жінки стали відчувати небезпеку та відчувати ворожість до біженок з України. Польки побоюються надто великої конкуренції на шлюбному ринку та бояться, що українки відберуть у них потенційних чоловіків» [6]. Цікаво, що така інформація дійсно була оприлюднена на польському ресурсі під назвою «Молоді полячки бояться, що українки вкрадуть їхніх чоловіків? Зменшується позитивне ставлення поляків до українців» [26]. У статті говориться про дослідження Варшавського університету, але незрозуміло за якою методикою воно проводилося, як відбиралися респонденти і немає самого посилання на дослідження.

Просування наративів про неспроможність польської влади проводити соціальну політику у себе в країні, що призвело до падіння рівня життя у Польщі, сформувало цапа відбувала у вигляді українських біженців, якими польська влада опікується більше, ніж поляками. Щоб посилити напругу всередині країни, російські інформаційні ресурси зображали українців, які невдячні та погано ставляться до поляків, порушують соціальні та етичні норми, є кримінальними злочинцями, уникають роботи або займають польські робочі місця, а також зваблюють чужих чоловіків, щоб залишитися жити у Польщі.

3) Третя тема – Волинська трагедія, яка на сьогоднішній день є національною травмою минулого України та Польщі. І якою користується росія. У липні 2023 р. виповнилося 80 років з подій Волинської трагедії, до яких причетні УПА та Армія Крайова. Відсутність єдиної політики національної пам'яті між двома країнами призводить до спекуляції та популізму, що активно використовується російською пропагандою. Ще однією лінією маніпулятивної риторики російських медіа є використання терміну «бандерівці» у контексті українських біженців. 08 квітня 2023 р. Lifenews публікують розгорнуте інтерв'ю

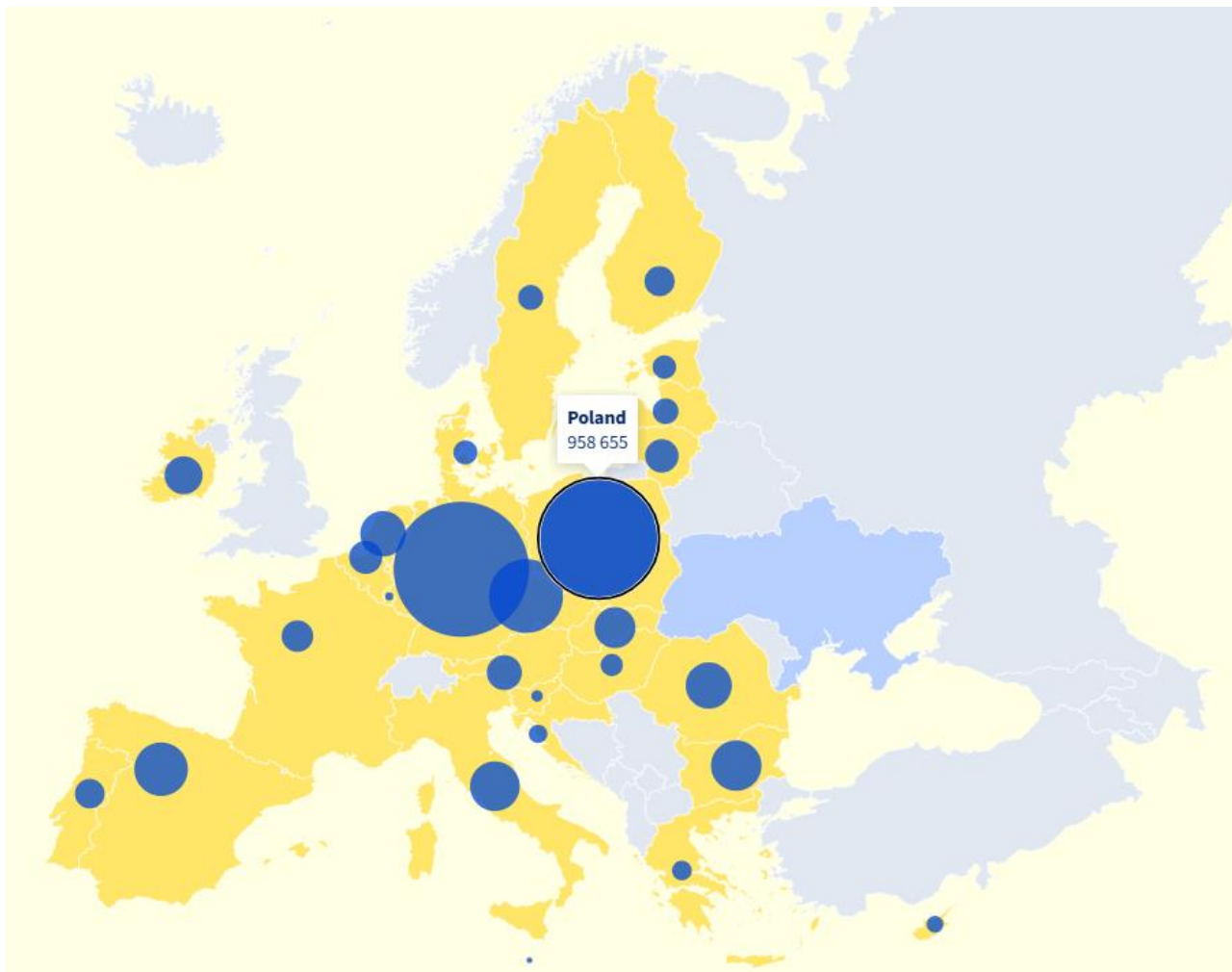

Рисунок 2. Країни ЄС, які надали тимчасовий захист громадянам України на початку 2024 р. (офіційна статистика ЄС) (ЄС)

представника МЗС росії Павла Яблонського. У ньому говориться про розірвання стосунків між Україною та Польщею, причиною чого є низка подій: заборона імпорту українського зерна, ініціатива карати за пропаганду ОУН-УПА у Польщі, бажання України воювати замість себе НАТО. «Польща має багато питань до Києва. Достатньо гнівну реакцію у Варшаві викликає героїзація бандерівщини в Україні, що є для Польщі фактично червоною ганчіркою» [21].

У вересні 2023 р. вибухнув скандал навколо Ярослава Гунька, якому на урочистому засіданні парламенту Канади аплодували Володимир Зеленський та канадські депутати. Згодом з'ясувалося, що Гунько був у складі 14-ї гренадерської дивізії СС «Галичина», яка входила до Ваффен-СС Німеччини під час Другої світової війни. Після того, як це стало відомо, Польща почала вимагати його екстрадиції з Канади. Ця подія призвела до відставки спікера канадського парламенту Ентоні Рота та вибачення Джастіна Трюдо. Польський посол у Канаді Вітольд Дзельський звинуватив дивізію СС «Галичина» у знищенні євреїв та поляків. Російські медіа скористувалися цією новиною для формування власного нарративу. 25 вересня 2023 р. «ІноСМІ» написали: «22 вересня керівництво Канади та України у Палаті громад вшанували члена дивізії СС "Галичина", сумнозвісного військового українського формування часів Другої світової війни, яке несе відповідальність за вбивство тисяч поляків та євреїв. Хоча Польща і найкращий союзник України, вона ніколи не погодиться обліювати таких злодіїв! Як посол Польщі в Канаді я чекаю на вибачення», – заявив польський посол в Оттаві Вітольд Дзельський» [9].

У жовтні 2023 р. було відправлено у відставку речника Міністерства закордонних справ Польщі Лукаша Ясіна, який на запитання журналістів щодо можливих проблем своєчасного підрахунку голосів на закордонних дільницях під час парламентських виборів 15 жовтня висловив побоювання, що будуть дільниці, де вчасно підрахувати голоси не можна буде. Проте, його прощальна заява у Twitter про те, що «речник – немов сапер, а кожен сапер може підірватися на міні», російськими ЗМІ була використана

у дискурсі Волинської трагедії. Нагадаю, що у травні 2023 р. Лукаш Ясіна в інтерв'ю одному з польських видань заявив, що «"президент Зеленський повинен взяти на себе більше відповідальності від імені України" за Волинську трагедію». Як пише українське інформагентство УНІАН, «в канцелярії президента Польщі натомість закликали не виносити цю тему в формат публічних заяв в соцмережах, а залишити її для більш серйозного і спокійного формату обговорення» [18]. 14 жовтня 2023 р. «ИноСМИ» пов'язали відставку спікера саме з його висловом про Волинську трагедію, а не про парламентські вибори за кордоном. «Прес-секретаря МЗС Польщі Лукаша Ясіну відправили у відставку після того, як він висловився про Волинську різанину і заявив, що Зеленський має вибачитись за масові вбивства польського населення Волині українськими націоналістами."Шановні панове. Прес-секретар – це сапер, а кожен сапер може вибухнути на міні. Закінчуючи виконувати обов'язки прес-секретаря МЗС – дякую всім", – написав Ясіна в X.» [8]. Російські пропагандистські канали саме через дискурс Волинської трагедії дали новину про відставку речника МЗС Польщі.

29 січня 2024 р. «ИноСМИ» з посиланням на сумнівний польський ресурс Nczas.info написали про скандал навколо торгової мережі Empik, яка випустила оголошення про продаж подушок із зображенням Бандери і на що звернув увагу польський депутат Себастьян Лукашевич [7]. Цікаво, що цю новину підхопили російські телеграм канали, такі як Kotsnews (російського пропагандиста О.Коца) та Денацифікація UA, російськомовне видання у Молдові «Молдавские ведомости», а також низка російських ЗМІ. Кожне видання обов'язково додало свою інформацію про С. Бандеру. Наприклад, «ИноСМИ» вказали, що Бандера «скоїв злочин проти поляків. У соцмережах зчинилася хвиля обурення» [7]. «Молдавские ведомости» дали коментар польського депутата Даріуша Матецького: «З цього приводу політик Даріуш Матецький нагадав зміст статті 256 кримінального кодексу, в якій йдеться про «публічну пропаганду фашистського чи іншого тоталітарного державного устрою...» [12].

Крім трьох зазначених тем, які методично розкручувалися у мережі Facebook, російські медіа активно використовували порядок денний для інформаційних впливів. Було зафіксовано декілька подій у відносинах між Україною та Польщею, які вдало поєднувалися з інформаційною кампанією росії. Падіння ракети російського виробництва на території Польщі, внаслідок чого загинуло 2 людини – російські медіа звинуватили Україну і закликали НАТО застосувати принцип колективного захисту проти України. Ухвалення Закону про мобілізацію в Україні – Варшава повертає ухилинтів та тих, хто причетний до нелегальної міграції.

Висновки. Просування основних тем, які пов'язані з військовою підтримкою Польщі, заборонаю імпорту українського зерна та Волинською трагедією через негативний образ українських біженців, російські медіа у соціальній мережі Facebook протягом 2023 -2024 рр. формували ворожнечу, суперечки та неприязнь між поляками та українцями. Інтенсивне використання слова «бандерівці» у польському контексті не тільки виправдовує оголошену війну росії Україні, де метою була проголошена т.зв. «денацифікація», але й експортує бандерофобію у масову свідомість поляків. Апелюючи до прізвища Бандера російські медіа просувають страх загрозливого націоналізму, яким лякали радянських громадян і який був приводом знищення української нації в радянські часи.

Як технологія праймінгу моделі когнітивно автоматичних медіаефектів Е.Перс, що працює на довгострокову перспективу, наратив про бандерівців послідовно імплементується в політичні, економічні, історичні контексти сучасності з довгостроковим впливом на стійку аудиторію, яка вже має певні схеми-шаблони «знань» про «бандерівців націоналістів», що несе конотацію страху.

Використання термінології «біженець» та «мігрант» по відношенню до українських громадян, які вимушені залишити країну внаслідок широкомасштабної війни, яку розв'язала росія, є маніпулятивним. По перше, російська пропаганда публічно переозначає поняття «біженства», оскільки акценти у її наративах «жертву переслідувань за ознакою расової належності» (як визначає Конвенція ООН про статус біженців), перетворюють її на демонізованого ворога для європейських країн. Громадяни іншої країни, які отримали тимчасовий захист, є кримінальними порушниками, заперечують суспільний порядок та встановлюють свої правила існування. А політика підтримки та допомоги польською влади українців є свідомим знищенням польської нації, яка у себе в країні займає друге місце по рівню життя після українців. Так жертва стає ворогом.

По друге, українські біженці репрезентовані як велика маса людей, яка постійно мігрує між країнами заради фінансової вигоди. Тому і використання терміну «мігрант» по відношенню до українців за кордоном сприяє маніпуляціям російської пропаганди, оскільки акцент причини переселення переноситься на власний вибір переселення українців, а не на війну, яку розв'язала росія в Україні і змусила людей залишити свою країну.

Серед технік просування наративів російські медіа у більшості імітують посилення на закордонні видання, які у більшості є фейковими та створені самою росією. Використання агресивно налаштованих коментарів проти українців посилює не тільки просування новини на Facebook, а й нові чутки про кримінальних українців у Польщі.

Так формування образу внутрішнього ворога, який отримує допомогу від поляків, але є загрозою для соціальної та економічної стабільності поляків й сприяє радикальним гаслам у Польщі на кшталт «Польща для поляків». Що активно використовується ультраправими силами. Нарощування такої агресивної риторики встановлює лінію розколу серед громадян Польщі та розмиває причину появи такої риторики, якою є штучна російська дезінформаційна кампанія.

*Джерела та бібліографічний список:**Джерела:*

1. ІнОСМІ. Опосередована війна НАТО проти РФ: Україна буде розділена. Facebook. 03.02.2024. URL: www.facebook.com/100080097858067/posts/386977193982206. (дата звернення: 18.08.2024).
2. ІнОСМІ. На прошлой неделе в Варшаве прошел «марш гнева». Facebook. 20.09.2023. URL: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=311019531577973&set=a.216827900997137&type=3511.02> (дата звернення: 15.08.2024).
3. ІнОСМІ. Из-за страха перед Россией и Белоруссией она хочет создать крупнейшую сухопутную армию в Европе. Facebook. 08.08.2023. URL: <https://www.facebook.com/100080097858067/posts/287926247220635> (дата звернення: 23.08.2024).
4. ІнОСМІ. Наплыв украинцев вызвал рост уровня преступности в Польше. Facebook. 27.01.2024. URL: <https://www.facebook.com/100080097858067/posts/382838934396032> (дата звернення: 28.08.2024).
5. ІнОСМІ. Польша превратилась в криминальную столицу ЕС, пишет NDP. Facebook. 10.11.2023. URL: <https://www.facebook.com/100080097858067/posts/339437678736158> (дата звернення: 18.08.2024).
6. ІнОСМІ. Польки стали опасаться, что украинки уведут у них мужей. Facebook. 08.08.2023. URL: <https://www.facebook.com/100080097858067/posts/287976840548909> (дата звернення: 28.08.2024).
7. ІнОСМІ. Совсем умом тронулись. Facebook. 29.01.24. URL: www.facebook.com/100080097858067/posts/384048297608429 (дата звернення: 17.08.2024).
8. ІнОСМІ. Пресс-секретаря МИД Польши Лукаша Ясину отправили в отставку после того, как он высказался о Волынской резне. Facebook. 14.10.23 URL: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=324501520229774&set=a.216827900997137&type=35-10> (дата звернення: 17.08.2024).
9. ІнОСМІ. 22 сентября руководство Канады и Украины в Палате общин чествовали члена дивизии СС "Галичина". Facebook. 25.09.2023. URL: www.facebook.com/photo.php?fbid=313847571295169&set=a.216827900997137&type=320-2.5 (дата звернення: 18.08.2024).
10. Детектор Медіа. Фейк. Українські біженці у Вроцлаві створили графіті «Батько наш Бандера – діти, не вчіть польською, а вчіть українську. 02.09.2024. URL: <https://disinfo.detector.media/post/ukrainski-bizhentsi-u-vroslavi-stvoryly-hrafiti-batko-nash-bandera-dity-ne-vchitsia-polskoiu-a-vchit-ukrainsku> (дата звернення: 08.09.2024).
11. Конвенція про статус біженців. Верховна рада України. Документ 995_011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text (дата звернення: 18.08.2024).
12. Молдавские ведомости. В польше разгорелся скандал из-за Бандеры. 31.01.2024. URL: <http://www.evedomosti.md/news/v-polshe-razgorelyu-skanal-iz-za-bandery> (дата звернення: 14.09.2024).
13. Новости Первого канала. Анджей Дуда сравнил киевский режим с утопающим (відео). Facebook. 20.09.2023. URL: www.facebook.com/100064478088503/posts/724096323082964 (дата звернення: 23.08.2024).
14. Новости Первого канала. Германия и Польша пытаются выстоять под натиском украинских беженцев – шокирующее поведение, скандальные выходки одна за одной. Facebook. URL: <https://www.facebook.com/watch/?v=237636652569404> (дата звернення: 18.08.2024).
15. РИА Новости. Миссия НАТО обернется для Украины утратой территорий. Facebook. 05.04.2024. URL: <https://www.facebook.com/100064805375890/posts/677317741105066> (дата звернення: 18.08.2024).
16. РИА Новости. Польша больше не принимает мигрантов, несмотря на новые законы Евросоюза. Facebook. 20.05.2024. URL: <https://www.facebook.com/100064626765942/posts/835603508603867> (дата звернення: 25.08.2024).
17. РБК. Шойгу предупредил о намерении Польши оккупировать Западную Украину. Facebook. 09.08.2023. URL: <https://www.facebook.com/rbc.ru/posts/pfbid0kkUZrAEMTsHrzMUtkGwQjaqeQGSpXevtAQKTRL2MhhxahgPty4DjRhKpr2yugJXNA1> (дата звернення: 18.08.2024).
18. УНІАН. Речника МЗС Польщі, який вимагав вибачень від Зеленського, звільнили. 14.10.2023. URL: <https://www.unian.ua/world/lukash-yasina-skandalnogo-rechnika-mzs-polshchi-zvilnili-z-posadi-12424926.html> (дата звернення: 10.09.2024).
19. Фокус. РосЗМІ використовують підставний польський сайт для поширення шейків про військову допомогу Києву. 05.01.2023. URL: <https://focus.ua/uk/voennye-novosti/543943-rossmi-ispolzuyut-podstavnoy-polskiy-sayt-dlya-rasprostraneniya-feykov-o-voennoy-pomoshchi-kievu> (дата звернення: 22.08.2024).
20. Центр журналістських розслідувань. Друзі окупації Криму у Норвегії. 26.08.2020. URL: <https://investigator-mirror.org.ua/ua/investigations/227944/> (дата звернення: 11.09.2024).
21. Lifenews_ru. Польша собирается разорвать Украину на куски: чем закончится скандал между Варшавой и Киевом. Facebook. 08.04.2023. URL: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=681747700658106&set=a.607067404792803&type=3> (дата звернення: 18.08.2024).
22. Oko.press. Polskie fejki, rosyjska dezinformacja. OKO.press tropi tych, którzy je produkują. Niektórzy z nich nie istnieją. 05.03.2017. URL: <https://oko.press/polskie-fejki-rosyjska-dezinformacja> (дата звернення: 10.09.2024).

23. Russian Foreign Ministry – МИД России. Проректор Дипломатической академии МИД России О.Г.Карпович. Facebook. 13.03.2024. URL: <https://www.facebook.com/100069392071612/posts/734975305492199> (дата звернення: 18.08.2024).
24. Rzeczpospolita. Ciemna strona migracji. 25.01.2024. URL: <https://archiwum.rp.pl/artukul/1509578-Ciemna-strona-migracji.html> (дата звернення: 18.08.2024).
25. Steigan.no. Vår vei til atomkrigen. Ola Tunander. 16.02.2023. URL: <https://steigan.no/2023/02/var-vei-til-atomkrigen/> (дата звернення: 18.08.2024).
26. Wyborcza.pl. Młode Polki boją się, że Ukrainki ukradną im mężów? Pozytywne nastawienie Polaków do Ukraińców spade. 03.08.2023. URL: <https://wyborcza.pl/7,82983,30039221,mlode-polki-boja-sie-ze-ukrainki-ukradna-im-mezow-pozytywne.html> (дата звернення: 18.08.2024).

Бібліографічний список:

27. Berkowitz L. Some effects of thoughts on antisocial and pro-social influences of media events: a cognitive-neoassociation analysis. *Psychol. Bull.* 1984. №95. P. 410–27
28. Entman R. M. Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of communication.* 1993. №43.4. P. 51–58.
29. European Council of the European Union. How the EU helps refugees from Ukraine. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-response-ukraine-invasion/refugee-inflow-from-ukraine/#0>
30. Lang A. The limited capacity model of mediated message processing. *J. Commun.* 2000. №50. P. 46–70
31. Lazarsfeld P.F., Berelson B, Gaudet H. The People's Choice: How the Voter Makes Up His Mind in a Presidential Campaign. 1948. New York: Columbia Univ. Press
32. Perse E. Media Effects Models: Elaborated Models. In: Donsbach, W. The International Encyclopedia of Communication. London: Blackwell, 2008. P. 2896–2900.
33. Romaniuk V. Disinformation narratives of hate as a tool of escalating russia's war against ukraine (based on stopfake fact-checking project materials). *The Estonian Journal of Military Studies.* 2023. №23. P. 143–157.
34. Slater M.D. Reinforcing spirals: the mutual influence of media selectivity and media effects and their impact on individual behavior and social identity. *Commun. Theory.* 2007. №17. P. 281–303
35. Wenzel M. et al. The penetration of Russian disinformation related to the war in Ukraine: Evidence from Poland, the Czech Republic and Slovakia. *International Political Science Review.* 2024. №45.2. P. 192–208.

Sources:

1. InoSMI. Oposredovannaya voyna NATO protiv RF: Ukraina budet razdelena. Facebook. 03.02.2024. URL: www.facebook.com/100080097858067/posts/386977193982206. (data zvernennya: 18.08.2024).
2. InoSMI. Na proshloy nedele v Varshave proshel «marsh gneva». Facebook. 20.09.2023. URL: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=311019531577973&set=a.216827900997137&type=3511.02> (data zvernennya: 15.08.2024).
3. InoSMI. Iz-za straha pered Rossiey i Belorussiey ona hochet sozdat krupneyshuyu suhoputnyuyu armiyu v Evrope. Facebook. 08.08.2023. URL: <https://www.facebook.com/100080097858067/posts/287926247220635> (data zvernennya: 23.08.2024).
4. InoSMI. Naplyiv ukrainsev vyizval rost urovnya prestupnosti v Polshe. Facebook. 27.01.2024. URL: <https://www.facebook.com/100080097858067/posts/382838934396032> (data zvernennya: 28.08.2024).
5. InoSMI. Polsha prevratilas v kriminalnyuyu stolitsu ES, pishet NDP. Facebook. 10.11.2023. URL: <https://www.facebook.com/100080097858067/posts/339437678736158> (data zvernennya: 18.08.2024).
6. InoSMI. Polki stali opasatsya, chto ukrainki uvedut u nih muzhey. Facebook. 08.08.2023. URL: <https://www.facebook.com/100080097858067/posts/287976840548909> (data zvernennya: 28.08.2024).
7. InoSMI. Sovsem umom tronulis. Facebook. 29.01.24. URL: www.facebook.com/100080097858067/posts/384048297608429 (data zvernennya: 17.08.2024).
8. InoSMI. Press-sekretarya MID Polshi Lukasha Yasinu otpravili v otstavku posle togo, kak on vyiskazalsya o Volyinskoy rezne. Facebook. 14.10.23 URL: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=324501520229774&set=a.216827900997137&type=35-10> (data zvernennya: 17.08.2024).
9. InoSMI. 22 sentyabrya rukovodstvo Kanady i Ukrainyi v Palate obschin chestvovali chlena divizii SS "Galichina". Facebook. 25.09.2023. URL: www.facebook.com/photo.php?fbid=313847571295169&set=a.216827900997137&type=320-2.5 (data zvernennya: 18.08.2024).
10. Detektor Media. Feyk. UkraYinski blzhentsi u Vrotslavi stvorili grafiti «Batko nash Bandera – dIti, ne vchItsya polskoyu, a vchIt ukraYinsku. 02.09.2024. URL: <https://disinfo.detector.media/post/ukrainski-bizhentsi-u-vrotslavi-stvorilyi-hrafiti-batko-nash-bandera-dity-ne-vchitsia-polskoiiu-a-vchit-ukrainsku> (data zvernennya: 08.09.2024).
11. KonventsIya pro status bizhentsiv. Verhovna rada UkraYini. Dokument 995_011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text (data zvernennya: 18.08.2024).
12. Moldavskie vedomosti. V polshe razgorelsya skandal iz-za Banderyi. 31.01.2024. URL: <http://www.evedomosti.md/news/v-polshe-razgorelsya-skandal-iz-za-banderyi> (data zvernennya: 14.09.2024).
13. Novosti Pervogo kanala. Andzhey Duda sravnil kievskiy rezhim s utopayuchim (vIdeo). Facebook. 20.09.2023. URL: www.facebook.com/100064478088503/posts/724096323082964 (data zvernennya: 23.08.2024).

14. Novosti Pervogo kanala. Germaniya i Polsha pyitayutsya vyistoyat pod natiskom ukrainskikh bezhentshev – shokiruyuschee povedenie, skandalnyie vyihodki odna za odnoy. Facebook. URL: <https://www.facebook.com/watch/?v=237636652569404> (data zvernennya: 18.08.2024).
15. RIA Novosti. Missiya NATO obernetsya dlya Ukrainyi utratoy territoriy. Facebook. 05.04.2024. URL: <https://www.facebook.com/100064805375890/posts/677317741105066> (data zvernennya: 18.08.2024).
16. RIA Novosti. Polsha bolshe ne prinimaet migrantov, nesmotrya na novyye zakonyi Evrosoyuza. Facebook. 20.05.2024. URL: <https://www.facebook.com/100064626765942/posts/835603508603867> (data zvernennya: 25.08.2024).
17. RBK. Shoygu predupredil o namerenii Polshi okkupirovat Zapadnyuyu Ukrainu. Facebook. 09.08.2023. URL: <https://www.facebook.com/rbc.ru/posts/pfbid0kkUZrAEMTsHrzMUtkGwQjaqeQGSpXevtAQKTRL2MhhxahgPty4DjRhKpr2ygJXNAI> (data zvernennya: 18.08.2024).
18. UNIAN. Rechnika MZS Polschi, yakiy vimagav vibachen vId Zelenskogo, zvIlnili. 14.10.2023. URL: <https://www.unian.ua/world/lukash-yasina-skandalnogo-rechnika-mzs-polschi-zvlnili-z-posadi-12424926.html> (data zvernennya: 10.09.2024).
19. Fokus. RosZMI vikoristovuyut pIdstavniy polskiy sayt dlya poshirennya sheykIv pro vIyskovu dopomogu KiEvu. 05.01.2023. URL: <https://focus.ua/uk/voennye-novosti/543943-rossmi-ispolzuyut-podstavnoy-polskiy-sayt-dlya-rasprostraneniya-feykov-o-voennoy-pomoshchi-kievu> (data zvernennya: 22.08.2024).
20. Tsentr zhurnalIstskih rozslIduvan. DruzI okupatsIYi Krimu u NorvegIYi. 26.08.2020. URL: <https://investigator-mirror.org.ua/ua/investigations/227944/> (data zvernennya: 11.09.2024).
21. Lifenews_ru. Polsha sobiraetsya razorvat Ukrainu na kuski: chem zakonchitsya skandal mezhdU Varshavoy i Kievom. Facebook. 08.04.2023. URL: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=681747700658106&set=a.607067404792803&type=3> (data zvernennya: 18.08.2024).
22. Oko.press. Polskie fejki, rosyjska dezinformacija. OKO.press tropi tych, ktOrzy je produkujU. NiektOrzy z nich nie istniejU. 05.03.2017. URL: <https://oko.press/polskie-fejki-rosyjska-dezinformacija> (data zvernennya: 10.09.2024).
23. Russian Foreign Ministry – МИД России. Проректор Дипломатической академии МИД России О.Г.Карпович. Facebook. 13.03.2024. URL: <https://www.facebook.com/100069392071612/posts/734975305492199> (data zvernennya: 18.08.2024).
24. Rzeczpospolita. Ciemna strona migracji. 25.01.2024. URL: <https://archiwum.rp.pl/artykul/1509578-Ciemna-strona-migracji.html> (data zvernennya: 18.08.2024).
25. Steigan.no. VAr vei til atomkrigen. Ola Tunander. 16.02.2023. URL: <https://steigan.no/2023/02/var-vei-til-atomkrigen/> (data zvernennya: 18.08.2024).
26. Wyborcza.pl. Młode Polki boją się, że Ukrainki ukradną im mężów? Pozytywne nastawienie Polaków do Ukraińców spade. 03.08.2023. URL: <https://wyborcza.pl/7,82983,30039221,mlode-polki-boja-sie-ze-ukrainki-ukradna-im-mezow-pozytywne.html> (data zvernennya: 18.08.2024).

References:

27. Berkowitz L. Some effects of thoughts on antisocial and pro-social influences of media events: a cognitive-neoassociation analysis. *Psychol. Bull.* 1984. №95. P. 410–27
28. Entman R. M. Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of communication.* 1993. №43.4. P. 51-58.
29. European Council of the European Union. How the EU helps refugees from Ukraine. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-response-ukraine-invasion/refugee-inflow-from-ukraine/#0>
30. Lang A. The limited capacity model of mediated message processing. *J. Commun.* 2000. №50. P. 46–70
31. Lazarsfeld P.F., Berelson B, Gaudet H. The People's Choice: How the Voter Makes Up His Mind in a Presidential Campaign. 1948. New York: Columbia Univ. Press
32. Perse E. Media Effects Models: Elaborated Models. In: Donsbach, W. The International Encyclopedia of Communication. London: Blackwell, 2008. P. 2896-2900.
33. Romaniuk V. Disinformation narratives of hate as a tool of escalating russia's war against ukraine (based on stopfake fact-checking project materials). *The Estonian Journal of Military Studies.* 2023. №23. P. 143-157.
34. Slater M.D. Reinforcing spirals: the mutual influence of media selectivity and media effects and their impact on individual behavior and social identity. *Commun. Theory.* 2007. №17. P. 281–303
35. Wenzel M. et al. The penetration of Russian disinformation related to the war in Ukraine: Evidence from Poland, the Czech Republic and Slovakia. *International Political Science Review.* 2024. №45.2. P. 192-208.